

СЕМАНТИКА ВИРАЗІВ МОВЛЕННЕВОГО ЕТИКЕТУ ХРИСТІЯН

У статті розглянуто найпоширеніші етикетні мовленнєві фрази, що використовуються християнами, а також час, місце і нагода, коли їх застосовують. До кола зацікавлення потрапила і нормативність їх вживання. Звернено увагу на інваріантність таких мовленнєвих виразів. Проаналізовано також семантику цих фраз.

Ключові слова: мовленнєвий етикет християн, вітання християн, звертання до духовенства, звертання до мирян, побажання і благословення.

Майже кожна розмова чи зустріч має чітко сформований початок і закінчення. Це більшою мірою стосується мовленнєвого виміру. Маємо на увазі семантику, інваріантність та нормативність етикетних мовленнєвих фраз, що входять до християнського етикету, залучивши матеріали сучасних релігійних послань, проповідей, молитовників та збірники таких висловлень, укладених етнографами та мовознавцями.

Так, на початку розмови зазвичай люди вітаються. Кожне таке вітання залежить від ситуації, особи і часу, коли ця розмова чи зустріч відбувається.

Розглядаючи **вітальні фрази** християн, спостерігаємо їхню різноманітність та насиченість богословським змістом. Найпоширенішою вітальною фразою серед християн є *Слава Ісусу Христу!* Це дослівний переклад латинського виразу *Laudetur Jesus Christus!* Цією фразою християни послуговуються, коли починають розмову. Завершення розмови теж означають цією фразою. Часто можна почути, у сільських місцевостях, головню Західної України, що християни вживають скорочений варіант вітання *Слава Йсусу Христу!* або *Слававісусу!* [13, с. 157]. А у відповідь кажуть *Слава навіки!* Це неточний переклад латинської фрази *In saecula saeculorum!*, що дослівно означає *У віки віків!* Християни, відповідаючи на вітання, нерідко поширюють етикетну форму-відповідь на зразок *Слава навіки Богу!* або *Слава навіки Богу Святому!* Щоби люди не розширювали чи не скорочували цієї етикетної мовленнєвої формули, треба знати, що стандартною вітальною фразою, яку подає отець Іван Козовик у своїй „Християнській етиці”, є *Слава Ісусу Христу!*, на що потрібно відповідати *Слава навіки!* [11, с. 193]. Ця етикетна формула вживається поза періодом святкуванням різдвяних і великодніх торжеств.

Аналізуючи протестантське християнське середовище, можемо знайти найрізноманітніші варіації цієї стандартної етикетної фрази: *Слава Бо-*

гу! Слава Богу нашому! та фрази-відповіді: *Слава Богу навіки!*, *Навіки слава Богу!*, *Навіки слава!* (остання притаманна також і римо-католикам). Протестантська спільнота використовує також загальноукраїнські вітальні фрази, найуживаніша з яких – *Добрий день!*

У різдвяний час, що охоплює період від Різдва до Стрітіння (від 7 січня до 15 лютого), християни вітаються: *Христос народився!*, а відповідають: *Славімо Його!* У цьому різдвяному вітання простежується певна варіативність як в усному мовленні, так і в писемному. В усному мовленні можна почути: *Христос ся рождає!*, *Христос рождається!*, *Христос родився!* Писемні джерела подають такі варіанти цієї етикетної фрази: *Христос народився!*, як у отця Івана Козовика у згаданій вже праці [11, с. 193]; *Христос раждається!*, як у молитовнику Патріарха Йосифа [8, с. 17], чи *Христос рождається!*, згідно з молитовником „Прийдіте поклонімся” [19, с. 814].

В усному мовленні уніфікувати цю етикетну фразу складно, оскільки люди вітаються так, як вони звикли. Проте потрібно, напевно, починати уніфікацію з писемного мовлення. Проблема тут полягає у ставленні до старослов'янських, а також у богословському осмисленні самого вітання. Слово *рождається* є дієсловом недоконаного виду, що позначає тривання дії. А це, відповідно, більш точно відображає християнське віровчення, за яким Бог є позачасовим. Тому для християн Він постійно *родиться*, найперше у їх душах. Слово *народився* є дієсловом доконаного виду і в семантиці етикетного виразу передає ствердження історичного народження Христа, що тільки частково відповідає християнському віровченню.

Цікаву форму цього етикетного мовленнєвого виразу застосовує архієпископ Ігор Ісіченко. В одному зі своїх послань у різдвяний час він звертається до своїх вірних, використовуючи фразу *Христос народжується!* [9, с. 52].

Як подають писемні джерела, етикетні форми відповіді на різдвяне привітання теж мають свої відмінності. Так, маємо *Славіте Його!* і *Славімо Його!* Доцільніше вживати фразу *Славімо Його!*, адже вона ідейно об'єднує як того, хто вітається, так і того, хто відповідає на вітання. А слово *славіте* відмежовує особу, яка відповідає на вітання, від участі у виконанні цього прохання.

Ще однією етикетною фразою, якою послуговуються в різдвяний період, є *Христос хрещастся / хрестився!* Відповідаючи, християни кажуть: *У ріці Йордані!* Цей вираз не апробова-

ний Церквою як офіційне вітання в часі від Богоявлення (19 січня) до його віддання (до 27 січня), тому його неможливо знайти в катехитичній чи навчальній богословській літературі. Проте він активно функціонує в розмовному стилі.

Від Воскресіння до Вознесіння християни вітаються *Христос воскрес!*, на що відповідають *Воістину воскрес!* У цьому випадку простежується певна однастайність, хоча патріарх Філарет Української православної церкви Київського патріархату у своєму великодньому вітанні, відвитувшись, уживає фразу *Воістину Христос Воскрес!* [18, с. 3].

За своєю суттю великоднє вітання тільки стверджує історичний факт Христового воскресіння (слово *воскрес* є дієсловом dokonаного виду). Проте, згідно зі старослов'янським варіантом, ця етикетна формула звучала так: *Христось воскрес!* [3, с. 785]. Вона виражала християнське богослов'я, за яким Бог завжди воскресає, оскільки є поза часом. Цими етикетними фразами християни вітаються. За допомогою них вони також і прощаються. Це особливість мовленнєвого етикету християн, оскільки у світському мовленнєвому етикеті українців спостерігається певне розрізнення між вітальними і прощальними етикетними фразами.

Христос посеред нас! – ще одна етикетна фраза, якою послуговуються християни. Щоправда, вона не така поширена, як попередні. Як відповідь у християн звучить: *Іє, і буде!* [19, с. 813]. Така формула мовленнєвого етикету більшою мірою характерна для вітань між священнослужителями.

У Біблії знаходимо етикетний мовленнєвий вираз, який потрібно промовляти, коли переступаємо поріг чужої хати. Переповідаючи слова Ісуса Христа, про нього нам говорить апостол Лука у своєму Євангелії: *До якої ж тільки оселі ввійдете, перше кажіть: Мир дому цьому!* (Лк.10: 5). Особи, які перебувають у домі, коли почують таку фразу вітання-побажання, відповідають: *І живим у ньому!* Хоча цей вислів рідко вживаний. Відповідної етикетної фрази вимагає ситуація, коли людина працює. Тут християни послуговуються висловом *Боже, помагай!* Такого типу **побажання** мають дуже широку варіантність. Значною мірою до цього спричинився вплив діалектів. Найпоширенішими варіантами, за спостереженнями С. Богдан, є такі: *Бог на поміч! Богпоміч! Помагай Біг тобі! Помагай, Біг! Біг, помагай! Помагайбіг! Магайбі! Помагай, Боже! Боже, поможи!* [1, с. 74]. Багато з цих етикетних виразів покваліфіковані у словниках як застарілі [21, с. 156]. Уся ця варіантність не є усталеною нормою етикету спілкування. Во-

на відображає повсякденне мовлення християн. Послуговуються цими етикетними формулами люди всіх вікових категорій. Також до цього випадку належить фраза *Дай, Боже, щастя!*, на яку, як і на попередні, відповідають *Дай, Боже, здоров'я!* У творі Уласа Самчука „Марія” знаходимо скорочені варіанти цього вислову різного графічного передання: *Дайбоздоровля! Дай-бо здоровля!* [23, с. 34].

Християни мають багато етикетних мовленнєвих фраз, які не потребують, щоб хтось на них відповідав, хоча можуть бути зверненими до конкретної особи. Тому в їх реалізації бере участь тільки одна людина. Це фрази **застереження** і **хвали**, які застосовують у різних мовленнєвих ситуаціях. Їхня кількість є дуже великою. Найпоширеніші з них такі: *Бійся (побійся, бійтись, побійтись) Бога!* – вираз, що вживають як застереження, прохання не робити, не казати чого-небудь: *Бог дасть (Дасть Бог) – а* як підбадьорення, щоб надіятися на Божу допомогу; б) як відмова тому, хто просить що-небудь. У цьому другому значенні вживають також синонімічний йому вираз *Бог заплатить. Бог з ним (нею, ними, нами, тобою, вами) –* вираз на означення згоди, примирення, прощення. *Борони (боронь) Боже! Крий Боже! Не дай Боже! (Не дай Бог!) Не приведи Боже! Нехай (хай) Бог боронить (милує)!* – вираження небажаності, заперечення чого-небудь; *З Богом* – побажання успіху. Воно є альтернативою у християн до подібного світського виразу *Ні пуху, ні пера*, часто вживаного як молодими, так і старшими людьми. *Ради (заради) Бога* – дуже прошу, будь ласка. У цьому значенні знаходимо ще одну фразу – *Заради всіх святих (я тебе прошу); Слава Богові (Богу) – а* (у значенні присудка) добре, гаразд; б) (у значенні вставних слів) нівроку, далєбі, як видно; *Хвалити Бога; Богові (Богу) дякувати, дяка Богу* – вживають вставну конструкцію у значенні „на щастя” [1, с. 423-424]. *Все в руці Божій* – як підпорядкованість Божій волі [28, с. 13]. *Бог його знає* (скорочений його варіант *бозна*) – невідомо, не знати [23, с. 103]. У цьому ж значенні використовують вислів із негативною експресемою *чортзна-де* або поширений варіант *чорти його могли знати* [23, с. 139].

Цікавою є думка П. Мацьківа, який зазначає, що фраза *Боже борони та відверни* є залишком ритуальної магії. Під впливом християнства магична функція цього виразу трансформувалася в емоційно-виражальну чи етикетну, обслуговуючи при цьому сферу *sacrum* і сферу *profanum* [14, с. 100].

До цього ряду етикетних фраз можемо віднести й інші, які у своєму складі мають іменник *Бог*. Серед найпоширеніших є формули **подяки**. *Спасибі* вживають для вираження вдячності певній

особі, хоча семантика цього слова є глибшою (як відомо, це слово з'явилося завдяки злиттю двох слів *спаси* і *Боже* в одне; тому люди, які дякували, просили Бога про спасіння своїх добродіїв за допомогою короткої фрази-заклику). *Простибі!* / *простибіг* – синонімічна до *Спасибі!*, виражає велику вдячність. Це значення подане згідно із сучасним змістом цього слова. Проте, як і в попередньому випадку, його семантика розкриває глибше значення цього слова, яке утворилося шляхом злиття двох слів *прости* і *Боже* в одне, для виявлення прохання до Бога про прощення гріхів тому, хто чинить добре діло.

До мовленнєвого етикету християн відносять також фрази **звертання**. Як подає Я. Радевич-Винницький, у звертанні до патріарха, користуються висловом *Ваша Святосте!* [21, с. 77]. Такої фрази потребує і звертання до Папи Римського, оскільки він теж має титул патріарха (Патріарх Західної Церкви). До патріарха можна звертатися також фразою *Ваше Блаженство!*, як і до митрополита, коли він є главою Церкви. В іншому випадку використовують етикетну формулу *Ваше Високопреосвященство!* Таким самим принципом можна керуватися, звертаючись до архієпископа: якщо глава Церкви – то *Ваше Блаженство!*, якщо ж ні – *Ваше Високопреосвященство!* [12, с. 108]. До єпископів звертаються *Ваше Преосвященство!* Тобто єпископа іменують *Преосвященний* або *Преосвященніший*. Останнім означенням також часто іменують і митрополита [25, с. 38]. До цих слів можливе додавання слова *Владико: Преосвященний/Преосвященніший Владико!* [12, с. 109]. У звертанні до архієрея також часто застосовують прикметник *Боголюбивий*. У цьому випадку, керуючись неписаним правилом, так звертаються до єпископа, який є емеритом (пенсіонером). Проте воно не є загальним правилом, а тільки відображає погляди певних осіб. Також до архієреїв, головню в Римо-католицькій Церкві, звертаються за допомогою формул, до складу яких входять слова *Ваша Еміненціє!* (еміненція – довершеність, досконалість), або *Ваша Ексцеленціє!* (ексцеленція – вищість, перевага: високі властивості) [12, с. 108-109]. Звертаючись до кардинала, використовують вже згадану фразу *Ваша Еміненціє!* або *Ваша Превелєбностє!* [11, с. 198]. Звертальна фраза *Ваша Еміненціє!* прийшла до нас із Середньовіччя. Так у той час зверталися до поважних вельмож, головню князів. Оскільки Церква тоді займала високе місце, то поважних церковних достойників прирівнювали за гідністю до світських вельмож. Це й позначилось на правилах поведінки у спілкуванні з єпископами і кардиналами.

Слово *патріарх*, згідно з тлумачним словником, означає голову роду або найстаршу, най-

більш шановану людину в будь-якому колективі [27, с. 319]. Тому це слово можемо вжити і стосовно світської особи [16, с. 545] чи особи духовної, що не є главою Церкви, але вирізняється певними особливостями [10, с. 51]. Проте звертання до особи цієї категорії з використанням фрази *Ваше Блаженство!* у нас не прийняте.

Нерідко до імені єпископа додають слово грецького походження *Кир* [25, с. 38] (у перекладі означає *пан*). Часто на письмі замість цього слова (у католицькому і православному середовищі) ставиться хрестик [29, с. 5]. У цьому ключі варто би було згадати протестантів, які у спілкуванні з єпископом у своєму середовищі можуть звертатися до нього, використовуючи фразу *Пане єпископе!*, при цьому інколи додаючи ім'я та по батькові.

До ієреїв (як в католицькій церкві, так і в православній) звертаються *Отче!*, додаючи за бажанням означення, відповідно до займаної священнослужителем „посади” у Церкві. Якщо священник є деканом, то до нього звертаються *Отче декане!*; якщо митратом, то *Отче митрате!* Якщо ж священник не займає вищої посади в Церкві, використовують вислів *Всечесний отче!* або *Всечесніший отче!* У тому випадку, якщо священник має вчений ступінь або звання, його кличуть *отче професоре, отче магістре* тощо. До священників, які мають ступінь доктора, є звертання *Всесвітліший отче!* Подібно титулюють духовних осіб, що займають світські посади. Наприклад, Митрополит Андрей Шептицький до отця Августина Волошина писав: *Ваша Ексцеленціє Високопреподобний Отче Прем'єре!* [17, с. 109].

До тих священників, які виконують душпастирські обов'язки щодо повірених їм парафій, можна застосовувати звертальну фразу *Всечесні отці-душпастирі!* [6, с. 18].

До тих священників, які є монахами, застосовують звертання *Преподобний отче!* Якщо ж такий священник обіймає певну посаду в монастирі (ігумен, архімандрит, протоархімандрит), то до нього належить звертатись *Високопреподобний отче!* [21, с. 77].

Вплив польської мови відчутний у такій звертальній фразі до священників, як *Прошу отця* (*Прошу отця духовного*). Це калькування польських фраз *прошу пана, прошу пані*. А таке явище в стилістиці української мови неприйнятне.

До монахів, якщо вони не є священниками, вживають звертання *преподобний брате!*, а до монахинь – *преподобна сестро!*

У множині форма називання і форма звертання до духовенства однакові: *Преосвященні владико!* (до єпископів); *Всечесні / всечесніші отці* (до священників); *Преподобні брати і сестри* (до ченців і черниць) [12, с. 109]. Можемо знайти ще

й інше звертання до монашества: *Преподобні монахи й монахині!* [15, с. 89] чи *Преподобні інокита інокити* [6, с. 18].

Буває так, що особі потрібно звернутися до аудиторії, що складається з осіб, які належать до духовного сану. Тому, щоб не перевантажувати мовлення численними мовленнєвими етикетними фразами, звертаючись до представників кожного рангу духовенства, застосовують загальну фразу-звертання *Шановне (дороге) духовенство!* [15, с. 36].

Розглядаючи етикетне мовлення щодо осіб духовного сану, прокоментуємо ті етикетні фрази, з якими звертаються до осіб, наближених до духовенства. Зокрема, до вихованців духовної семінарії застосовують фразу *Дорогі семінаристи! Дорогі брати-семінаристи* [20, с. 6] або, що оригінальніше, *Дорогі титомці!* [15, с. 270].

Знаємо, що дружину священника у нашому україномовному суспільстві називають *попадею*. Спостерігаючи за мовленнєвою поведінкою людей, які спілкуються з дружиною священника, з'ясовуємо, що християни при цьому вживають доречний вислів *пані добродійко*, семантика якого відображає статус особи, до якої так звертаються. *Пані їмость* – ще один звертальний вислів у спілкуванні з дружиною священника. Свого часу слово *їмость* писалося як *єгомость*, утворене від слів *його милість* (тепер така форма є застарілою, хоча люди старшого покоління її використовують).

Функціонують й інші слова і вирази, якими іменують дружину священника. Варто би згадати такі: *паніматка, матушка* (у наш час вважають це слово застарілим) та ін.

Однією із найпоширеніших фраз, що застосовують у звертаннях до мирян, є фраза *Дорогі брати і сестри!* [26, с. 15]. І дуже рідко проповідники спочатку звертаються до жінок, а потім до чоловіків: *Дорогі сестри і брати!* [15, с. 273].

Інокита використовують скорочений варіант цієї етикетної формули-звертання: *Дорогі у Христі!*, а подекуди поширений – *Дорогі в Христі брати і сестри!* [30, с. 4].

Буває, що замість слова *брати* вживають збірний іменник *браття* [7, с. 84], а зрідка – іменники в однині: *брате, сестро*, хоча перед проповідником може бути велика кількість людей [7, с. 126]. Замість слова *дорогі* можливий варіант *возлюблені*: *Возлюблені у Христі брати і сестри!* Інокита слово *дорогі* залишають, тому цей вираз набуває такого вигляду: *Возлюблені (улюблені) у Христі дорогі брати і сестри!* [5, с. 106]. Також трапляється і найкоротший варіант цієї фрази – *Любі!* У цьому випадку простежуємо схожість звертань апостола Івана (І в. 4, 1), апостола Павла (Флп. 2, 12) та інших апостолів. *Дорога*

християнська душе! – це ще одна форма звертання до мирян, яку застосовують проповідники. Уживання чи невживання звертання залежить від самого проповідника. Тому трапляються проповіді без звертань [31, с. 251].

Проповіді, а частіше послання, містять різнотипні *побажання і благословення*. На основі досліджень архіпастирських послань митрополита Андрія Шептицького, здійснених С. Богдан, можемо виокремити: *Мир Вам і благодать о Господі нашим Ісусі Христі!* Це стандартна фраза, якою часто послуговувався митрополит. Вона має багато варіантів: *Мир Вам о Господі! Мир Вам і Благодать! Мир о Господі! Мир Вам і Божа благодать! Мир Вам! Мир Вам у Христі!* Почасти такі вітання-побажання поєднують зі словами пастирського благословення, наприклад: *Духовенству і вірним благодать, мир і пастирське благословення; Мир о Господі і благословенство* [2, с. 481].

Кожну сферу людського спілкування обслуговує особлива система мовленнєвого етикету; спілкування між християнами не становить у цьому винятку. Церковний етикет визначає мовленнєву поведінку людей у церкві, в побуті, у спілкуванні зі священниками, а також спілкування священників між собою. Християнський мовленнєвий етикет, у якому є певні спільні й відмінні риси зі світським мовленнєвим етикетом, становить той особливий матеріал, що актуальний для науковців, які досліджують конфесійний стиль української мови.

Література

1. Богдан С. Мовний етикет українців: традиції і сучасність / С. Богдан. – К. : Рідна мова, 1998. – 475 с.
2. Богдан С. Структурно-семантична організація послань Андрія Шептицького та особливості функціонування мовноетикетних виразів у них / С. Богдан // Християнство й українська мова: Матеріали наукової конференції. – Львів, 2000. – С. 478-485.
3. Великий церковний изборникъ. – Ужгород, 1937. – 936 с.
4. Великодне послання Архієпископа Харківського і Полтавського Ігоря // Українське слово. – 2009. – № 15 за 15-21 квітня. – С. 2.
5. Великодне послання Ординарія Івано-Франківської Єпархії Кир Софрона Дмитерка ЧСВВ на 1996 рік // Ісус Христос – вчора, сьогодні, завжди – той самий навіки. Ювілейний збірник на пошану Єпископа-Ісповідника Софрона Дмитерка ЧСВВ. – Івано-Франківськ : Нова зоря, 2007. – 125 с.
6. Вісник Києво-Галицького Верховного Архієпископства. – Київ : Друкарські куншти, 2009.

- № 11. – 63 с.
7. Герилюк-Купчинський П. Декалог: Десять Заповідей Божих / Герилюк-Купчинський П. – Львів : Добра книжка, 2007. – 244 с.
  8. Господи, до Тебе возношу душу мою. Молитовник Патріарха Йосифа. – Мельбурн – Австралія, 1991. – 601 с.
  9. Ісіченко І. Дім мій – буде домом молитви / І. Ісіченко. – Харків–Львів, 2005. – 431 с.
  10. Квіти святого Франциска / пер. з італ. О. Й. Ананевич. – Львів : Свічадо, 2009. – 244 с.
  11. Козовик І. Християнська етика для старшокласників / І. Козовик [за заг. ред. Єпископа Софрона Мудрого ЧСВВ]. – Івано-Франківськ, 2003. – 215 с.
  12. Левицький О. Людина і мораль: культурологічні аспекти проблеми / О. Левицький. – Івано-Франківськ, 2004. – 167 с.
  13. Лесюк М. Мовний світ сучасного галицького села (Ковалівка Коломийського району) : наукове видання / М. Лесюк. – Івано-Франківськ : Нова Зоря, 2008. – 328 с.
  14. Мацьків П. Репрезентація концепту Бог у фольклорній картині світу / П. Мацьків // Рідне слово в етнокультурному вимірі : матеріали Першої міжнародної науково-практичної конференції // [упор. М. Федурко, В. Котович]. – Дрогобич : Посвіт, 2007. – С. 96-104.
  15. Молодь у Церкві третього тисячоліття : Матеріали IV сесії патріаршого (всецерковного) Собору Української Греко-Католицької Церкви. – Львів : Свічадо, 2009. – 312 с.
  16. Новий тлумачний словник української мови : [у 3-х т.] / [укл. В. Яременко, О. Сліпушко]. – Т. 2. – К. : Аконт, 2001. – 926 с.
  17. Обряди Української Церкви. – Рим – Торонто, 1970. – 282 с.
  18. Пасхальне послання Патріарха Київського і всієї Руси-України Філарета // Українське слово. – 2009. – № 15 за 15–21 квітня. – С. 2.
  19. Прийдіте поклоніться. Молитовник. – Львів : Свічадо, 1998. – 960 с.
  20. Програма евангелізації та місійного виховання кандидатів у священство в семінаріях Української Греко-Католицької Церкви. – К. : Друкарські куншти, 2009. – 34 с.
  21. Радевич-Винницький Я. Етикет і культура спілкування : навч. посіб. / Я. Радевич-Винницький – [2-ге вид., перероб. і доп.] – К. : Знання, 2006. – 291 с.
  22. Релігієзнавчий словник / [за ред. проф. А. Колодного, Б. Лобовика]. – К. : Четверта хвиля, 1996. – 396 с.
  23. Самчук У. Марія. Хроніка одного життя : роман / Улас Самчук – К. : Рад. письменник, 1991. – 190 с.
  24. Святе Письмо Старого і Нового Завіту. – К. : Українське біблійне товариство, 1992. – 1070/352 с.
  25. Священна і Божественна Літургія. – Львів : Місіонер, 2007. – 245 с.
  26. Сивак І. Проповідь на канон Андрея Критського / І. Сивак // Сівач. – 2007. – № 3. – С. 24-27.
  27. Тлумачний словник чужомовних слів в українській мові / [за ред. О. М. Сліпушко]. – К. : Криниця, 2000. – 511 с.
  28. Угорчак А. У старому Станіславі / А. Угорчак – Івано-Франківськ : Лілея-НВ, 2008. – 47 с.
  29. Хомишин Г. Парафіяльна місія / Г. Хомишин – Івано-Франківськ : Нова зоря, 1999. – 470 с.
  30. Шуляр В. Проповідь на третю неділю посту / В. Шуляр // Сівач. – 2007. – № 3. – С. 13–17
  31. <http://www.christusimperat.org/>

В статтє рассмотрєны наиболее распространєнные этикетные речеые фразы, используемые христианами, а также время, место и возможность, когда они применяются. Интерес оперделяет и нормативность их употребления. Обращєно внимание на инвариантность таких речеых выражений. Проанализировано также семантику этих фраз.

Ключевые слова: *речеовой этикет христиан, поздравления христиан, обращение к духовенству, обращение к мирянам, пожелания и благословения.*

It is considered in the article the most wide – spread etiquette linguistic phrases, which are used by Christians and also time, place and occasion when they are used. The norm of their using was invowed to the circle of interest. It was payed attention to the invariance of such linguistic expressions. It was also analyzed semantics of there phrases.

Key words: *Christians` linguistic etiquette, Christians` greetings, addres to the priesthood, address to the beliewers, wishing and blessing*